

kje je, je to znamenje, da so se pevci zglcdovali po zborih. Najbrž je prav zaradi pomanjkanja »občutka« za dinamiko in agogiko ljudsko petje še danes označeno kot primitivna predstopnja k »višjim« oblikam pevske kulture.

Avtorica se pomudi še pri zbiranju pesmi in pri raziskovalcih. Poda pregled zapisovalcev in zbiranja od 14. stol. do zbiralcev v današnjem času. Tudi to poglavje ni zgolj deskriptivno, saj kritično ocenjuje zbiranje in znanstveni pristop k pesmim. Nekaj besed je posvečenih večjim razpravam o ljudski pesmi. (Grafenauer, Marolt, Vurnik, Beranič, Vodušek, Hrovatin itd.)

Zadnji del svoje študije posveča avtorica ljudskim pevcem in njihovem pomenu za pesemsko izročilo in trdi, da ni naključje, če so se nekatere naše pesmi ohranile stoletja dolgo, ampak je to »tudi posledica zavestnih prizadevanj« (str. 124). Takega zavestnega prizadevanja za ohranitev izročila pa avtorica pogrša v današnjem času, vendar ostane le na pol poti, ker (kakor že v prvem poglavju) ne spregovori o dejanskem stanju ljudske pesmi danes. Govori le o tem, da se je marsikaj spremeniło in izgubilo, kar je naravna pot razvoja, in razmišlja, kako bi se dalo ohraniti tisto, kar se ohraniti da. To pa je že pot konzervacije, ki je sicer hvalevredna in nujna, toda nujno bi bilo zapisati tudi besedo, dve o življenju, vlogi ljudske pesmi danes in o njenih nosilcih, o morebitnih novih ljudskih pesnikih in novi ljudski pesmi. Čeprav je Kumrova že z zbirko dokazala, da ljudska pesem ni samo stvar preteklosti, pa nostalgični konec študije izzveni drugače. Veliko stvari se res izgublja, menjajo se tudi oblike, prilike in pesmi, toda ljudska pesem še naprej živi in tudi nastaja. To pa je v študiji premalo poudarjeno in prikazano, saj omenjena dejstva lahko le slutimo. Vzrok je najbrž v zasnovi antologije, ki drugače nikakor ni ultimativna in zaprta, ampak že s samimi primeri in obširno razlago daje možnost širšega pogovora o naši ljudski pesmi. Kljub temu, da skuša rešiti vsa odprta vprašanja, daje zanimive iztočnice k problemom, h katerim se bomo v folkloristiki gotovo še vračali.

Marko TERSEGLAV

JADWIGA JAGIELŁO, POLSKA BAL-LADA LUDOWA, Polska Akademia Nauk, Instytut Badań Literackich, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975, 157 str.

U seriji »Poetika-Enciklopedijski nacrt« kao prvi svezak X. toma (Narodna književnost), I. dio (Književne vrste), pojavila se rasprava mlade poljske folkloristkinje Jadwige Jagietto o poljskoj narodnoj baladi. Cilj kakav je postavila pred sebe autorica bio je rekonstruiranje modela balade kao folklorističke vrste i karakteristika bitnih osobina te vrste. Rekonstrukcija modela je nastajala u toku analize i selekcije oko 600 teksta. Karakteristika vrste, vršena tipološko-semiotičkom metodom, bila je svjesno ograničena samo na baladnu fabulu, bez opisa stilističke i rimičko-versifikatorske strane. Knjiga se sastoji od slijedećih poglavlja, u kojima Jadwiga Jagietto detaljno razmatra izdvojene aspekte baladnih fabula: Baladni model fabule; Sistem akcionih lica; Prostorni sistem baladnog svijeta; Dinamika baladnog svijeta; Vrijeme baladnog svijeta; Sadržaj baladnog svijeta. Posljednje poglavlje nosi naslov: Narodna balada u naučnim istraživanjima u prošlosti i danas.

Autorica vrši analizu fabula primjenjujući jedinstven morfološki princip — izdvaja epizode (»narrative units«) — i jedan semantički kriterij — Propovju »djelatnost lica«. Kao rezultat analiza raznih varijanti jednog te istog tipa balade (»baladnog niza«) dobiva model prvog stupnja, a preko takvih modela dolazi do modela drugog stupnja, karakterističnog za sve tipove balada, do modela vrste. U ovom drugom modelu Jadwiga Jagietto je izdvojila šest glavnih fabularnih jedinica — šest baladnih funkcija. To su 1. zabrana; 2. nagovaranje ka kršenju zabrane (k prijestupu); 3. prijestup; 4. informacija o prijestupu; 5. istraga krivice; 6. kazna. Za *conditio sine qua non* poljske balade Jadwiga Jagietto smatra prijestup i kaznu. Druge funkcije nisu neophodne, premda je uvijek sačuvan određen, za baladu tipičan redoslijed funkcija. Dakle, prema autorici knjige, traženi model narodne balade ukazao je na ove bitne struk-

turne osobine te vrste: šest funkcija, neophodnost prisutnosti krivice (prijestupa) i kazne, pa određen, linearan redoslijed funkcija. Promjena modela neizbježno mijenja kapacitet vrste i njen karakter. Tako, na primjer, uslijed povećanja modela za jednu funkciju vrsta obuhvaća sve istovremene slučajeve o neobičnom događaju, i to nije više samo balada. Obratno — kad se odbaci iz modela funkcija kazne, model tipičan za baladu postaje model fabula srodnik, ali druge vrste — »narodne dume«. Naravno, takve promjene ostaju u čijesnoj vezi s karakterom drugih sastavnih elemenata fabule. Autor konstatira, na primjer, da je za stav heroja tipične balade karakteristična aktivnost. On se buni protiv zabrane i svjesno je krši, iako poslije mora trpjeti kaznu; heroj »dume« je pasivan, on strada stjecajem nezavisnih od njega okolnosti i najčešće nema drugog izlaza nego samoubilačku smrt.

Ne bez razloga autorica često podsjeća čitaoca da govori o baladi kao vrsti definiranoj na osnovi poljskih tekstova. Primitiven ovim putem fabularni model balade teško je prihvatljiv za drugi etnički materijal, na primjer za srpskohrvatski. Prema poljskom modelu izvan vrste bi se našle južnoslavenske balade, koje se, možemo reći, nalaze tradicionalno »u srcu« ove vrste — mislim ovdje na *Hasanaginicu* ili *Omera* i *Mer'mu*.

Jadwiga Jagietto je svjesna toga da dosad folkloristički termin balada nema točnu definiciju i njegov se opseg mijenja zavisno od etničkog materijala prema kojem je upotrebljavan. Poljska folkloristkinja vidi tri mogućnosti: 1. ostaviti promjenljivost značenja ovog termina u raznim folkloristikama; 2. odreći se uopće njegove upotrebe; 3. prihvatiti u međunarodnoj folkloristici samo jedan općevažeći sadržaj tog pojma. Jadwiga Jagietto je pristalica trećeg rješenja, a njena knjiga je vrijedan prilog općoj težnji k upotrebi međunarodne zajedničke terminologije, preciznije, kojom bi se moglo služiti bez zabluda. Da li bismo u takvoj terminologiji tip balade što ga je opisala poljska folkloristkinja mogli zvati baladom ili samo zapadnim tipom balade, to je već stvar drugorazredna, stvar nomenklature. Važno je prije svega to da se

služeći se međunarodnom folklorističkom literaturom, možemo bolje, točnije razumjeti. Tome sigurno služi knjiga Jadwige Jagietto. Ona stvara mogućnost zanimljive komparacije »poljskog modela balade« i, na primjer, modela koji bi se izdvojio iz fabula južnoslavenskih pjesama koje smatramo na južnoslavenskom tlu kao tipično baladne.

Kao nedostatak knjige za stranog čitaoca treba spomenuti činjenicu da se autorica oslanja na tekstove tiskane u raznim poljskim zbornicima, bez detaljnih informacija o sadržaju pjesama, a rijetko donosi citate. Ne bi bilo loše kad bi u knjizi čitalac mogao naći odvojenu bibliografiju predmeta.

Krzysztof WROCLAWSKI

SRPSKE NARODNE PJESME I, SABRANA DELA VUKA KARADŽIĆA IV, priredio VLADAN NEDIĆ, Prosveta, Beograd 1975, 810 str.

Prikazivanje ovog izdanja *Srpskih narodnih pjesama* Vuka Stefanovića Karadžića treba započeti konstatovanjem nekih relevantnih činjenica koje su ga opredeljivale. To je, pre svega, naša velika potreba da imamo pri ruci kritičko izdanje dela svih najvažnijih književnih poslenika, pogođeno onih koji pripadaju starijim epohama, i ovome odmah suprotstavljena činjenica da takvih izdanja ili nemamo uopšte ili imamo vrlo malo, te smo siromašni i iskustvom u ovoj vrsti poslova. Konkretno, Vukove *Srpske narodne pjesme, knjiga prva u kojoj su različne ženske pjesme* (Beč, 1841) s ambicijama kritičkog izdanja prvi put je ugledala sveta 1891. godine u tzv. Državnom izdanju i — ako se izuzme preštampavanje tog izdanja — knjiga koja je pred nama je drugi pokušaj ove vrste. Kad se imaju u vidu interes za Karadžićev rad, posebno za njegove zbirke narodne poezije, činjenica da su knjige štampane za Vukova života danas dobro čuvani raritet svake